

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้ สภาพเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก เป็นผลเนื่องมาจากการเร่งพัฒนาประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ มุ่งเน้นไปที่วัตถุมากกว่าจิตใจ และด้วยสาเหตุนี้เองจึงส่งผลต่อการใช้ชีวิตของบุคคล การพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้เองทำให้ผู้คนจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคม เกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันมากขึ้น ซึ่งการที่จะต้องดำรงให้อยู่รอดในสังคมนี้เอง ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพทั้งกายและจิตใจ ซึ่งส่งผลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ทำให้บุคคลที่ยากจนหรือด้อยโอกาสในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ ซึ่งครอบครัว โดยเฉพาะเด็กจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากจากความยากจนหรือไม่สมบูรณ์ของครอบครัว ทำให้เด็กขาดโอกาสในการพัฒนาและขาดโอกาสทางการศึกษา (กมลินทร์ พินิจกุล, 2541)

สุภากร บัวสาย (2554) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมในปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มเด็ก เยาวชนที่ด้อยโอกาสทางสังคม รวมถึงกลุ่มแรงงานขั้นต่ำ จำนวนถึง 13.8 ล้านคน จำแนกได้ 5 กลุ่มหลักคือ 1) กลุ่มเด็กนอกระบบการศึกษา จำนวน 2-3 ล้าน 2) เด็กพิการทางกายและทางการเจริญทางสมอง จำนวน 1.7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 ของเด็กในระบบการศึกษาที่มีอยู่ประมาณ 14-15 ล้านคน 3) เด็กชนบทห่างไกล จำนวน 1.6 แสนคน 4) เด็ก เยาวชนที่ต้องคดี จำนวน 50,000 คน และอีกจำนวน 10,000 คน ที่จะพ้นการควบคุมและต้องการพัฒนาทักษะอาชีพในทุกปี และ 5) กลุ่มแรงงานขั้นต่ำ ซึ่งส่วนใหญ่หลุดจากระบบการศึกษาดังแต่ระดับประถมศึกษา จึงจำเป็นต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มรายได้ จำนวน 8.8 ล้านคน จากสถิติเด็กด้อยโอกาสที่ได้ถูกบันทึกไว้ข้างต้นนั้น ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กในหลายด้านด้วยกัน ชนานาด วิไลรัตน์ (2551) ได้กล่าวถึงผลกระทบเหล่านั้นไว้ว่าทำให้เด็กด้อยโอกาสมักจำต้องอยู่ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เป็นภัยต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ อาจกลายเป็นปัญหาสังคมหรือเสี่ยงต่อการประพฤติดนไม่เหมาะสม

นอกจากนี้โดยทั่วไปแล้วเด็กด้อยโอกาส มักจะมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองต่ำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มักจะมองว่าตนเองไม่มีความสามารถ และยังรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งการมองว่าตนเองไม่มีคุณค่า (low self-esteem) จะทำให้เด็ก มักจะไม่ค่อยเชื่อมั่นในตนเอง มองว่าตนเองเป็นคนไม่ดี ไม่มีความสามารถ รู้สึกว่าตนมีปมด้อย ไม่มั่นใจในตนเอง (สุจิตรา แก้วสินวล, 2545)

ซึ่ง Rogers (1961) ก็ได้กล่าวไว้ว่าเมื่อบุคคลสามารถที่จะยอมรับตนเองได้ ก็จะเกิดความรู้สึกว่าตนมีคุณค่า เนื่องจากเกิดความสอดคล้องระหว่างมโนภาพแห่งตนและประสบการณ์ที่เป็นจริงของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมไม่สมเหตุสมผลนั้น เป็นเหตุเนื่องมาจากความไม่สอดคล้องนั่นเอง ทำให้บุคคลไม่สามารถปรับตัวได้ และไม่มีความสุข จากคำกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ชัดว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของตนได้ในหลาย ๆ ด้านอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนั้นส่งผลกระทบต่อระดับความเข้มแข็งทางจิตใจอีกด้วย สอดคล้องกับ Buckner, Mezzacappa & Beardslee (2003) ที่ได้ทำการศึกษาความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กนักเรียน ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เด็กที่มีระดับความเข้มแข็งทางจิตใจสูง มักจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงตามไปด้วย ความเข้มแข็งทางจิตใจนั้น คือ ศักยภาพที่บุคคลที่จะใช้ในการต่อสู้กับปัญหา (สุนิพัช เปรมอมรกิจ, 2543) เช่นเดียวกับที่ Bernard (1996) กล่าวไว้ว่า ความเข้มแข็งทางจิตใจนั้นมีลักษณะเจริญเติบโตคล้ายกับการพัฒนาของบุคคล อันประกอบไปด้วย บุคลิกภาพ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้บุคคลมีความเข้มแข็งทางจิตใจ เพราะจะได้เป็นเครื่องมือป้องกันปัญหาได้

เนื่องจากกระบวนการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางนี้ เน้นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การปรึกษา และผู้เข้ารับการปรึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย ที่ปราศจากการประเมิน บรรยากาศเหล่านี้จะเกิดขึ้นจากคุณลักษณะของผู้ให้การปรึกษา อันประกอบด้วย ความจริงแท้ของผู้ให้การปรึกษา การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (ดวงมณี จงรักษ์, 2549) ดังที่กล่าวไปข้างต้นว่า เด็กด้อยโอกาสมักจะมีปัญหาทางด้านอารมณ์ บุคลิกภาพ อีกทั้งยังมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในระดับที่ต่ำ ซึ่งเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ก็มักจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในด้านลบ รับรู้ว่าตนเองด้อยค่า มีปมด้อย ขาดความเชื่อมั่น วิตกกังวล ไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ เป็นต้น ดังนั้น การสร้างบรรยากาศแห่งความปลอดภัย การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข และการเข้าใจอย่างลึกซึ้งนี้เอง ที่จะช่วยให้เด็กด้อยโอกาสรู้สึกว่าตนมีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และความเข้าใจ ส่งผลให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพแห่งตนได้อย่างเหมาะสม ในฐานะที่เด็กเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศชาติ การส่งเสริมให้เด็กสามารถเติบโต

เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง รวมไปถึงมีพัฒนาการที่เหมาะสม ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลควบคู่ไปกับความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กด้อยโอกาสโดยอาศัยกระบวนการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Carl Rogers ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้สึกรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กด้อยโอกาสต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส

สมมติฐานการวิจัย

หลังการทดลอง เด็กด้อยโอกาสที่เข้าร่วมการศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและมีความเข้มแข็งทางจิตใจในระดับที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กด้อยโอกาส จากมูลนิธิชินกมมื่น จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งจะพิจารณาจากคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และมีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการการศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers จำนวน 5 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาผลของการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Roger

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง กลุ่มเด็กที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไปที่อาศัยอยู่ในมูลนิธิชินกมมิ่ง และประสบปัญหาภาวะลำบาก ไม่ว่าจะเป็น ความยากจน เด็กกำพร้า เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กเร่ร่อน เป็นต้น ส่งผลให้ไม่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับวัยอย่างเต็มที่ จึงต้องการการช่วยเหลืออย่างเป็นกรณีพิเศษ

การให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers หมายถึง กระบวนการที่จะช่วยเหลือให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของตนให้อยู่ในระดับสูงสุด อีกทั้งความต้องการที่จะสร้างบรรยากาศระหว่างการให้การปรึกษา ในลักษณะที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้รับการปรึกษาเกิดความสามารถที่จะสัมผัสกับสติปัญญา ความเฉลียวฉลาดของตน เกิดความสามารถที่จะเข้าใจตนเอง เปลี่ยนแปลงภาพที่ไม่เป็นที่พอใจในตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การยอมรับต่อตนเอง เป็นต้น อีกทั้งยังช่วยให้บุคคลได้เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น รวมไปถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งในการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางจะมุ่งเน้นสัมพันธภาพที่กระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้เข้ารับการปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการให้การปรึกษา

นิยามปฏิบัติการ

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกเชื่อมั่นต่อตนเองของบุคคลว่ามี ความสามารถ มีความสำคัญ และมีคุณค่า ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เกิดจากการประเมินและการตัดสินใจคุณค่าในตนเองของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี ส่งผลทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และเกิดการยอมรับในตนเอง ตลอดจนการยอมรับผู้อื่น โดยสามารถวัดระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้จากแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ อรณช ชูศรี (2547) ซึ่งพัฒนาจากแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ Coopersmith ฉบับนักเรียน

ความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง ความสามารถหรือศักยภาพในการปรับตัว รวมไปถึงการตอบสนองทางบวกในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในสถานการณ์ที่เลวร้าย จนทำให้เป็นบุคคลที่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม และสามารถกลับคืนสู่สภาพที่มีความมั่นคงทางจิตใจได้อย่างรวดเร็ว โดยวัดได้จากแบบวัด เจตคติความสามารถในการฟื้นพลังของวัยรุ่น (The Adolescent Resiliency Attitudes Scale: A.R.A.S.) ของ Biscoe and Harris (1994) ซึ่งดัดแปลงโดย พชรินทร์ อรุณเรือง (2545)

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบผลของการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส
2. เด็กด้อยโอกาสได้พัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจ ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
3. สามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้ดูแลเด็กในการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส